

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
REKTÖRLÜĞÜ

IV.
TÜRKİYE'NİN GÜVENLİĞİ
SEMPOZYUMU

(Tarihten Günümüze Dış Tehditler)

ELAZIĞ 16-17 Ekim 2003

BİLDİRİLER

ELAZIĞ

2004

DIŞ KAYNAKLI VEYA BAĞLANTILI DİNİ TERÖR ÖRGÜTLERİ: AMAÇSALLAŞTIRILMIŞ DİN Mİ YOKSA ARAÇSALLAŞTIRILMIŞ DİN Mİ?

Leyla KAHRAMAN*

1990'ların en büyük cilvelerinden biri; dinin nefret, savaş ve terörizme yolaçan en önemli faktör haline gelmesidir. Sovyet sisteminin yıkılması ve soğuk savaş çekişmelerinin bitmesi sonucu tüm dünya dikkatini, çoğu dini inançlardan kaynaklanan yerel etnik mücadelelere çevirmiştir (Haught, 1999: 7). Çalışmada; **dinin terör eylemleri içerisinde nasıl araçsallaştırıldığı, hedeflenenin din ögesi olmayıp aslında dinin bir meşrulaştırma aracı olarak kullanıldığı** görüşü kabul edilmiş ve bu doğrultuda bir yol izlenmiştir. Aksi halde dinle bağdaşmayacak eylemlerin din içerisinde konumlanmış olduğunu kabul etmek gerekir ki bunu kabul etmek pek mümkün değildir en azından İslam dini için bu sav ileri sürülebilir.

Din olgusu insanların algılayış, yorumlayış ve yaşam tarzlarındaki farklılıklardan dolayı birtakım sapmaları da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda müslüman kesimin yaşadığı ülkemizde İslamı farklı algılama, yorumlama ve yaşama durumundan kaynaklanan bir takım aşırılıklar ve sapmalar sözkonusu olmuştur. İslam dinindeki radikal hareketlerin temelinde bakıldığında bu hareketlerin büyük ölçüde Ortadoğu'da geliştiği ve İran ile ivme kazandığı görülmektedir. Yurtdışı kaynaklı radikal hareketlerin kültürel yollardan ülkemize taşınması ve İran'ın yayılmacı devrim ihracı faaliyetlerinden dolayı, ülkemizde bu fikirlerden etkilenen gruplar olmuştur. Özellikle İran ve Mısır gibi ülkelerde yazılan ve İslamiyetin hoşgörü ve anlayış yönünü gözardı eder tarzda İslam dinini adeta kan, savaş ve ihtilalle bütünleştiren yapıtların dilimize çevrilmesi; ülkemizde bu fikirlerin etkisinde kalan grupların ortaya çıkmasına neden olmuştur (FORSNET Web Sayfası, 2001:1, 2).

Her inanç inananlarını farklı inancı olanlardan uzaklaştıracak şekilde özel bir kimlik yaratmaktadır. Kültürel uçurum, şüphe, düşmanlık, siyasi karışıklık, isyan, terörizm ve savaş bile yaratabilmektedir (Haught, 1999: 156). Bu bağlamda özü itibarıyla hoşgörü ve anlayış telkin eden İslam dininin terörizme kaynaklık ettiğini ve bu uğurda terörist eylemlerin gerçekleştirildiğini öne sürmenin ne büyük çelişki yarattığı düşünülmelidir.

Dünyada yaşanan son gelişmeler siyasal islamcılık dışında neredeyse İslamiyeti de dini terörizmle özdeşleştirilmenin eşğine getirmiştir. Bu çalışmada Türkiye'de ve dünyada etkili ve yaygın olan başlıca dış kaynaklı veya bağlantılı İslami, dini terör örgütleri ele alınarak irdelenmiş ve sonuçta da Türkiye ölçeğinde dini terör sorununa bir takım çözüm önerileri getirilmiştir.

* Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü
ANKARA

1. KAVRAM TANIMLARI

Bu bölümde öncelikle terörizm kavramı açıklanmıştır. Bu aşamada dini terör denilince akla gelebilecek dini kavramlardan; fundamentalizm, irtica, şeriat ve siyasal islamcılık kavramlarının tanımlanarak terörizm kavramıyla ne derece ilişkili ya da ilişkisiz olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır.

1.1. Terörizm

3713 Sayılı Terörle Mücadele Kanununa göre terör suçunun oluşabilmesi için;

*Devletin-milletin doğrudan birliğine ve temel düzenine yönelik bir amacın olması

(İdeolojik boyut),

*İllegal bir örgüt tarafından gerçekleştirilmesi (Örgütsel boyut),

*Korkutma, yıldırma, sindirme, vb. eylemler (Eylemsel şiddet boyutu) olması gerekmektedir (FORSNET Web Sayfası, 2001: 1).

Terörizm siyasal amaçlar için mevcut durumu yasadışı yollardan değiştirmek amacıyla örgütlü, sistemli ve sürekli terör eylemlerini kullanmayı bir yöntem olarak benimseme durumu şeklinde de tanımlanmaktadır. Terörizm tanımlarında ortak nokta **şiddet ögesi ve kullanımıdır**. Bu kullanım ise; genel olarak siyasal ve ideolojik amaçlarla, kişiler veya gruplar tarafından, gizli bir örgütlenme çerçevesinde, bir iç veya dış desteğe dayalı olarak kitleler üzerinde bir korku atmosferi oluşturmak, sosyal sınıflar arasında muhalifleri ve şiddete engel olanları sindirmek, yok etmek, kitlelerde yalnız kaldıkları kanaatini oluşturmak, onlara belirli düşünce kalıplarını zorla kabul ettirmek biçimlerinde, sembol ve tanıtım yönleri de düşünülerek gerçekleştirilen bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Korkmaz, 1999: 13). Terörizm toplumda yalınlık ve korku yaratmakta ve bu amacı taşımaktadır (Bayraktar, 1982: 159). Altuğ'a göre (1995:47) terörizm ideoloji değil bir stratejidir.

Sonuçta nasıl tanımlanırsa tanımlansın terörün gerçek belirleyici özelliği, içinde yaşadığı düzenin meşruiyetine inanmış insanların normallik anlayışını altüst etmesidir. Bu açıdan deklare edilen amacın ya da kendini haklılaştırma söyleminin siyasal olup olmaması pek bir şey değiştirmemektedir. Sıradan, orta sınıf vatandaşın hayatındaki normalliği belirlemede yararlandığı sosyo-historik parametreleri sarsan bir korku ve dehşet yaratmaktadır. *Terörün bir siyaset aracı olarak kıymet-i harbiyesi, kamuoyunda yarattığı tepki kadardır* (İsen, * :113).

Devletin temel düzenlerini, dini esaslara uydurmak amacı ile faaliyet gösteren ve bu doğrultuda her ne suretle olursa olsun zor ve şiddet kullanan örgütlere dini terör örgütleri denmektedir (Terör Web Sayfası, 2001:1). TCK'nın 163. maddesine göre dini terör faaliyetleri;

*Mevcut sistemin dinsel inançlar açısından değerlendirilerek yenilenmesi,

*Öngörülen değişikliklerin ve esaslarının da belirtilmesi ve bunların dinsel nitelikte bulunması,

*Yapılan öneri ve propagandanın laikliğe aykırı nitelikte bulunması yani önerilen dinsel kural ve sistemin devletin yapısı içinde emredici nitelik taşımasının istenmesi, hallerini kapsamaktadır (Bulut, 1995: 255).

1.2. Fundamentalizm ve Radikal İslamcılık

Fundamentalizm; köktendincilik ve aşırılık olarak tanımlanmaktadır kısaca. Hauht (1999: 157, 158) bütün dinlerde köktendincilerin; genellikle cinselliği bastırmaya, topluma karşı çıkanları cezalandırmaya ve farklı inançtan olan kişileri rezil etmeye çalışan sofular olduğunu belirtmiştir. Eğitimli kişiler din gereksinmelerini bir

şekilde kaybetmekte daha az eğitilmiş insanların ilgi duyduğu köktendincilik ise hem ABD'de hem de dünyanın diğer yerlerinde patlama göstermektedir. Köktendinciler arttıkça çekişmeler artmış, özellikle fakir bölgelerde inananlar laik devleti teokrazi ile değiştirmek için çabalamaya başlamışlardır. Köktendinciliğin Soğuk Savaşın bitiminden itibaren artış gösterdiğine dikkat çekilmektedir.

İslam dünyası için fundamentalizm kavramı 1979 İran devrimiyle gündeme gelmiştir. İslamcılar arasındaki iç tartışmalar açısından, fundamentalizm radikal ve devrimci şiddeti benimsemiş ve hayata geçirme düzleminde "tavizsiz İslam" anlamında kullanılmaktadır. Radikalizm ve fundamentalizm, dini-siyasi köktencilik adını alır ve dini akımlar için kullanılan bir adlandırmadır (Bulut, 1994:799-800). İslam fundamentalistleri İslam dininin ilk yayılma dönemi olan Dört halife dönemini kendilerine örnek alarak benzer bir yönetim kurmaya çalışan İslamcı gruplardır. Radikal İslamcılık; devrimci prensip ve ilkelerden hareket ederek mevcut siyasi ve fikri yapıda İslami köklü değişiklikler amaçlama yöntemidir. Bu tarz islamcılık uzlaşmaya tümüyle kapalıdır ve sistemle yakınlaşma veya bütünleşmekten özellikle kaçınan bir tavır sergiler. Amaçlarını gizlemekten hoşlanmaz (Manaz, 1998:24,26). Fundamentalist olarak nitelendirilenler amaç ve faaliyetlerini barışçı yollarla gerçekleştirilebileceği gibi şiddete başvurarak da gerçekleştirebilmektedirler.

İslam fundamentalizmi tek başına ayakta durmamakta, iç dinamikler dışında bu hareketleri körükleyen ve pekiştiren dış dinamikler de mevcuttur. Amerika politik toplumunda geniş bir kesim, İslami fundamentalizmi komünizmin halefi olarak dünya çapında bir tehdit saymaya başlamıştır. "Şer İmparatorluğu" nun boşlukta bıraktığı "ikili algılamalar" alışkanlığını yeni kutuplar yaratarak sürdürmeye çalışan realist politik irdeleme ekolünün seçkin temsilcilerinden Samuel Huntington "yeni kültürel kutuplaşma"nın bir ucuna ABD ve Merkezi Avrupa eksenini yerleştirirken karşısına İslam dünyası yanında Ortodoks ve Slav Avrupa'yı, hatta Uzak Doğu'yu da koymaktadır. Realist teori açısından zıtlıklar işlevseldir ve WASP (Beyaz, Anglosakson, Protestan) geleneğini gizleyen Amerikan siyasetinin kamuya yansıyan görünüşleri arasında İslam, yakın geçmişin çatışma noktalarında hep rastlanan uyuşmazlık ögesi olarak, işleve hayli uyan bir "aktör"dür (İsen, *: 113,114).

Fiili durum açısından bakıldığında ise, ABD'nin İslam ile siyasi ilişkileri her zaman ve her yerde o kadar pürüzlü değildir: En ekstrem uçtan başlanırsa Afganistan savaşı sırasında sivil yaklaşımları açısından Humeyni ve İran'daki rejimle mezhep farkları dışında herhangi bir ayrılığı bulunmayan Taliban ve aralarında Usame bin Ladin'in de bulunduğu şeriatçılar, Amerikan desteği ile Sovyet işgaline karşı koymuşlardır. Fundamentalizm ile bu doğrudan ittifak boyunca, İslami direnişin Batılı *demokratik etik* ile bağdaşabilirliği üzerinde durulmamış, bin Ladin dahil, mücahitler hürriyet kahramanları gibi sunulmuşlardır. Ancak Sovyet tehlikesi yokolduktan sonradır ki, Afgan şeriatçılarının da sistematik baskı ve zulüm konusunda Batı standartlarına pek uymadıkları, uymaya da niyetli olmadıkları; üstelik Şii olanların ABD'nin hiç sevmediği Tahran rejimine yakınlık duydukları farkedilmiş, daha da kötüsü, yıllarca Amerikan hazinesinden beslenen bin Ladin, namlularını Amerikan askerlerine çevirmeye başlamıştır (İsen, *: 113,114).

* Kaynağın basım tarihi kaynakta yer almamaktadır.

1.3. İrtica

İrtica kelime anlamı itibariyle "gericilik, geriye dönme, her türlü yeniliğe karşı çıkararak eskiyi muhafaza etme" gibi anlamlara gelmektedir. İrticai faaliyet ise; *dini olguları kullanarak insanların inançlarını istismar edip, devletin anayasal düzenini değiştirmek amacını güden her türlü şiddet ve propagandif eylemleri* ifade etmektedir (FORSNET Web Sayfası, 2001: 1). İrtica, laikliğe aykırı olarak, ülke sınırları içinde teokratik bir devlet düzenini gerçekleştirmeyi amaçlayan unsurların toplamı olarak tanımlanmaktadır. Laikliğe aykırı olarak devletin; ekonomik, toplumsal, siyasi ve hukuki temel düzenlerini kısmen de olsa dini esas ve inançlara uydurmayı amaçlayan ve bu amaç için, herşeyden önce siyasi sınırlar içinde din kurallarının uygulandığı şer'i düzeni kurmak, daha sonra da hilafet kurumu adı altında siyasi sınır tanımaksızın bütün islam ülkelerini birleştirmek çabasında olan irticai kesimin, ilk anda hayal gibi görülen bu amacı günümüze dek önemsenmemiş, hatta amacın Türkiye şartlarında ulaşılamayacak bir nokta olduğu düşüncesi, bu unsurlara karşı çoğu zaman siyasi organizasyonları, "oy" potansiyeli olmaları nedeniyle tavize bile yöneltmiştir. Oysa yakın geçmişte bakıldığında, 31 Mart Vakası, Şeyh Sait İsyanı, Menemen Olayları, 6 Eylül 1980'de Konya'da düzenlenen Kudüs Mitingi kayda değer örneklerdir (T.C Başbakanlık, 1983: 42).

Devletin temel düzenini dini temel ve inançlara dayandırmayı amaçlayan irticai kesim, bu amacına ulaşabilmek için öncelikle, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde teokratik bir devlet kurma, daha sonra da tüm islam ülkelerini bir bayrak altında toplama amacını benimsemiştir (Bulut, 1995; 171).

İrticai gruplar içinde tarikat faaliyeti gösteren geniş bir taraftar kitlesine sahip olan; Nurcu, Süleymancı ve Nakşibendi tarikatları faaliyetlerini 12 Eylül'e rağmen sürdürebilmiştir (T.C Başbakanlık, 1983: 43).

İrticai unsurların uyguladığı taktikler; propagandadan silahlı eylemlere kadar değişmektedir. Stratejilerinin katılığına karşı, taktikleri esneklik göstermektedir. Gerektiğinde yön değiştirmekte, duraklamakta ya da geriye dönmektedir. Nitekim bir noktaya kadar anayasal yollar izlenirken daha sonra kanun dışı eylemlere geçilebilmektedir. Belli başlı taktikleri sızma ile dehşet ve korku yaratmadır. Bu iki taktik genelde birarada kullanılmaktadır (Bulut, 1995; 171, 172, 173).

1.4. Şeriat

Şeriat; Kur'an-ı Kerime dayanan İslam hukukudur. Şeriatte sorunların çözümü özellikle Kur'an-ı Kerim'de ve hadislerde, en son çare olarak kıyaslama yolu ile yapılır. İslam Şeriatı; *inanca, dünyevi işlerin ferdi ve toplumsal yaşantının düzenlenmesine ve bazı suç ve cezaların tespitine yönelik hükümler* getirmiştir. Şeriat genel anlamıyla din bütünüdür. Bu açıdan devlet yapısının şeriate dayalı hale getirilmesi, sabit ve insanların iradesine bağlı olmayan bazı ilahi hükümleri de içerdiği için laikliğe aykırıdır (FORSNET Web Sayfası, 2001: 1).

Humeyni totaliter teokratik iktidar mücadelesinde "Mevcut düzeni can düşmanı bilerek onu topyekün reddetme, kanunlara itaatsizlik, o düzen içinde elden geldiğince kendi başına buyruk alternatif bir cemaat oluşturma, iş başındaki rejimi önce uzun süreli bir sözlü propaganda ile gözden düşürme ve kendi içinden sabote etme ve nihayet yeteri kadar kuvvetlenince- yeryüzündeki bütün şeriatçı güçlerle işbirliği yaparak ve onların bir uzantısı halinde-silahlı mücadeleyle, terörle, ayaklanmayla, kan

ve ateşle şeriatçı düzeni kurma..."yı hedeflemiş ve bunu büyük oranda gerçekleştirmiştir(Savaş, 2000: 73).

1.5. İslamcılık/Siyasal İslamcılık

Siyasal İslamcılık (political islam;el-islamu's siyasi);iktidar veya muhalefetin siyasi hedeflerine ilişkin islam tanımlamaları ve hareket noktalarıdır.Yöntemi ve örgütlenme biçimi ne olursa olsun *İslam dinini siyasi, hukuki ve ekonomik bir düzen olarak gören ve içinde yaşadığı toplumu ve devleti buna göre değiştirmeye çalışanlara siyasal islamcı, sahip oldukları ideolojiye de siyasal islamcılık* denir.Siyasal islamcılık, tüm hayatın islamla ilişkilendirilerek dinle entegre edildiği bir sistemdir(Manaz,1998:23, 31, 32). Siyasal islamcılığı bu açıdan islami dini terörü içine alan bir şemsiye olarak görmek mümkündür. İslamcılığın çeşitli dallarında iktidar savaşımı farklı biçimlerden yürütülmektedir. Fethullahçılar devleti içinden ele geçirmek için bürokraside örgütlenme stratejisini uzun yıllardır uygulamıştır.

Şeriat kurallarının tamamını bünyesinde barındıran Kur'an'ın, toplumun siyasal kurumlarına hakim kılınması amacıyla verilen her türlü mücadele de islamcılık olarak adlandırılabilir. İslamcılığın temel düşüncesi olan islami hareket deyimi hareketin tanımına uygun olarak, siyasal bir bilinci ve muhalefi gerektirmektedir.İslami hareket, yeni bir hukuk düzeni ve yeni bir toplumsal model inşa etmek amaçındadır.(Turan,1996:22)

Siyasal islamcılığın içinde yer alan savaşçı İslamcılık (Militant İslam ; el İslamu'l Musallaha - Nidali) ; mevcut düzeni, sistemi Cahiliye düzeni olarak kabul ederek dışlayan ve bu sistemi yıkarak Kur'an ve hadise dayalı yeni bir islam toplumu kurmak için güç ve şiddet yöntemini benimseyen İslam anlayışıdır (Manaz,1998 ; 24).Bugüne dek uygulanmış yöntemlerin başarıya ulaşmadığını görerek bunları tümüyle reddeden ve geleneksel islam anlayışındaki "Cihad" fikrini kendilerine göre yorumlayan pek çok islamcı hareket bu yönetime yönelmiştir.

1960'lı Yılların sonundan itibaren bazı ideologlar tarafından (Pakistanlı Mevdudi, Mısırlı Kutup ve İranlı Humeyni) kuramlaştırılan siyasal islamcı hareket, ancak on yıl sonra toplumlara sirayet etmiştir.İslami dönem esas olarak Ekim 1973 İsrail-Arap çatışmasının ertesinde başlamıştır.Mevdudi, Kutup ve Humeyni islamin esas olarak siyasi yönünü öne çıkarmışlar ve islami bir devlet kurma çağrısı yapmışlardır.Bu bağlamda 1960'lı yıllarda dinden bağımsız milliyetçilik kadar, siyasi mücadeleyi mutlak bir öncelik haline getirmeyen geleneksel İslam anlayışlarına da karşı çıkmışlardır.Fakat bunlar 3 farklı duyarlılığı temsil etmektedirler.Kutup; kurulu düzenden **radikal bir kopmayı** salık verir ve hem öğrenci hem de yoksul gençliği kendi yanına çekmeyi başarır.İslam devletinin kuruluşunun derece derece **aşamalı bir süreç** içinde gerçekleşmesi gerektiğini öngören **Mevdudi**, orta sınıfların bir kısmını cezbeder fakat Pakistan halkını kitlesel olarak ikna etmeyi başaramaz.**Humeyni** ise hem ezilenleri, hem orta sınıfları, hem radikal aydınları hem de din adamlarını **birleştirmeyi** başarmıştır.İslam devriminin sadece İran'da gerçekleşmesini de kısmen bu durum açıklar(Kepel, 2001: 25, 26

1.6. Kavram Tanımlarının Analizi

Tanımlanan kavramlar din eksenli terör bakımından değerlendirmeye tabi tutulduğunda aralarında derece ve yöntem farklılıkları olmakla beraber; irtica, şeriat, siyasal islamcılık ve fundamentalizm kavramlarının herbiri dini terör olgusunun

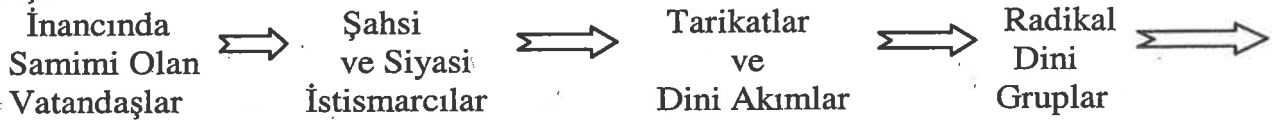
çekirdeğini bünyelerinde barındırmaktadırlar. Bu olgular sadece barışçıl yöntemlerle yetinmemekte şiddete de başvurabilmektedir.İdeolojik açıdan gerekli altyapıyı zaten bünyelerinde barındıran ve bir örgütlenme çerçevesinde faaliyetlerini yürüten bu gruplar dini terörizme meyilli potansiyel birer tehdit oluşturabilmektedirler.

İslam terörizminin sorumluları kendi çıkarları için siyasal şiddeti ve terörizmi bir araç olarak kullananlardır.İslam terörizminin diğer terörizm türlerinden en önemli farkı bütün eylemlerini "Amaç, aracı mübah kılar" ilkesine dayandırmasıdır.Bunun sonucunda *islami terör eylemcileri, İslami düşünceyi, bütün dünyaya yayma ve evrensel bir islam devleti kurma amacına yönelik her türlü terörü kendilerin mübah saymaktadırlar*(Tekin, * 5).

2.TÜRKİYE'DEKİ DİNİ TERÖR ÖRGÜTLERİ

Radikal anlayış ve hareketler kaynak olarak büyük ölçüde ekonomik yönden geri kalmış ülkelerde ortaya çıkmakta ve zemin bulmaktadır.Bu ülkelerde yaşayanların sömürüye baskıya mağruz kaldıkları yönündeki psikolojik yapıları, mevcut yönetimlere karşı güvensizlik ve başkaldırı eğilimleri ortaya çıkarmaktadır(FORSNET Web Sayfası, 2001:1)

Ülkemizdeki dini kesimler pozitif uçtan negatif uca doğru aşağıdaki şekilde 5 başlık altında incelenebilir.

Bu yapılanma içerisinde irticai terör örgütleri ile radikal dini gruplar fikirsel açıdan referanslarını radikal dini anlayışlardan alan gruplardır.Devletin başında bulunanlara isyan ve başkaldırı tarzında kaynaklara sahip bu iki kesim kendi dışındaki bütün gruplara karşıdır.Çok geniş bir tabana sahip olmayan *irticai terör örgütleri ve radikal dini gruplar, Türkiye Cumhuriyeti'ni İslam karşıtı olarak algılamakta, sistemden referanslı ve izinli herhangi bir legal kuruluş oluşturmayı, dini inançlarına aykırı görmektedirler*(FORSNET Web Sayfası, 2001:1)

Ülkemizde ve dünyada İslam siyasallaşmış, siyasal islam ise amacına ulaşabilmek için, sermaye ile bütünleşmiş, birbirine karşıt ve hasım İslami akımlar gittikçe yaygınlaşmış ve kimi devletlerden gördüğü destek ve teşvikle de yatırım ve üretim alanlarını işgal etmeye başlamıştır.İslami sermaye denilen, fakat aslında radikal şeriatçı sermaye denmesi gereken bu olgu, birçok fabrika ve yazılı ve görsel kitle iletişim aracıyla kitleleri yönlendirmeye başlamıştır.İslami sermayeyi oluşturan nakit kaynağı; camiler, halkın dinsel duygularının sömürsünden sağlanan bağışlar, kurban derilerinin gelirleri, devletten ve kimi belediyelerden alınan ihaleler, krediler, yurt dışındaki işçilerden toplanan paralar ve dış kaynaklı karanlık nakit akımlarıdır(Güçlü, 2000: 42, 43).

Ülkemizde son yıllarda eylem aşamasına gelmiş başlıca dini terör örgütleri şunlardır:

*İslami Büyük Doğu Akıncıları Cephesi(İBDA-C)

*İslami Hareket Örgütü

*Hizbullah

* Kaynakta kaynağın yayın yılı yer almamaktadır.

Bu örgütlerin dini söylem ve propagandalarına bakıldığında birbirlerinden pek farklı olmadıkları görülmektedir.İdeolojik olarak farklılık taşısalar bile özellikle Cumhuriyet rejimi ve Atatürk'e, laiklik anlayışına bakışlarında bir paralellik sözkonusudur.İBDA-C İran Şiilik yanlısı olarak nitelendirdiği grupları kesin düşman olarak görmektedir.Hizbullah ile İslami Hareket Örgütünün ortak noktası da Güneydoğu Anadolu'da kurulmuş olmalarıdır (Aksın, 2000 ;246).

2.1. Radikal Dini Gruplar

Radikal dini grupların taban genişletmekte izledikleri yaklaşım; tamamen sisteme/rejime karşıt şahıs ve kitleler yetiştirme mantığı üzerine kurulmakta ve bu konuda en fazla kullandıkları araç ise; din konusunda devlet adına yapılan icraatların suiistimali şeklinde ortaya çıkmaktadır.Dini motifli terör örgütleri ve radikal gruplar, suiistimale uygun ve gergin ortamların oluşması sonucu etkinliklerini arttırmaktadırlar.Radikal gruplar söylemleri ile tamamen devlete ve yönetime karşı olmalarına rağmen, stratejileri gereği eyleme dönük faaliyetlerden uzak durmaktadırlar.Faaliyetlerinde şiddet unsuru bulunmadığından bu gruplar yakın takibe alınmakta ve yasadışı bir durum gözlemlendiğinde müdahale edilmektedir.Terör örgütlerinde eylem sözkonusu iken radikal kesimde söylem sözkonusudur(FORSNET Web Sayfası, 2001:1)

Türkiye'de radikal dini gruplar içerisinde; Malatyalılar grubu, Tevhid grubu, Akabe grubu, Hizbullahi Vahdet ve Acz-i Mendi'ler sayılabilir.Bunlar doğrudan eyleme yönelik çalışmalarda bulunmasalar da gerek örgütlenme tarzları ve gerekse eğitim disipliniyle eylemlere altyapı hazırlayıcı koşulların oluşumuna katkıda bulunmaktadırlar.Dini motifli örgütlerin ortaya çıkışı ve yaygınlaşmasında teröre kaymaya meyilli bu grupların da etkisi gözardı edilmemelidir.

2.2. Dini Motifli Terör Örgütleri

İslamcı örgütler önemli sayıda kişiyi kendine bağlar bağlamaz, gerçekte iktidarla bireyler topluluğu arasında arabuluculuk işlevi görürler.Dolayısıyla devletler, onları denetim altında tutmaya, işbirliğine açıklarsa üyelerini istihdam etmeye, husumet ya da ilgisizlik, uzlaşmaz tavır içindelerse de durdurma ya da bastırmaya çabalamaktadır(Kepel, 2001: 50).Çalışmada dini motifli terör örgütlerinden; özellikle Güneydoğu Hizbullah'ı ve İBDA-C ele alınarak irdelenmiştir.

2.2.1. İslami Hareket Örgütü

1993 yılında yapılan operasyonlarla faaliyetleri açığa çıkarılan İslami Hareket Örgütü(İHÖ)nün 1987 yılında Batman'da kurulduğu belirlenmiştir.Örgüt amacının;ülkemizdeki anayasal sistemi yıkararak yerine teokratik esaslara dayalı bir şer'i düzen geliştirmek olduğu öğrenilmiştir.Örgüt bu amacı gerçekleştirmek için 4 aşamalı bir stratejiyi benimsemiştir.

Oluşum $\Rightarrow$ Siyasi $\Rightarrow$ Askeri $\Rightarrow$ İhtilal (İslami Devrim)

Örgütün henüz oluşum aşamasında olduğu saptanmıştır. Örgüt şura, yasama ve icra isimli 3 ana organ vasıtasıyla faaliyetlerini yürütmüştür.İcra grubunun;

*Silahlı eylemleri yapan ameliyat ekibi,

*Örgüte lojistik destek sağlayan Tedarukat Ekibi,

*Malzeme yapımından sorumlu teknik ekip,

*Basın,istihbarat ekibi olmak üzere 4 ekipten meydana gelmiştir.

Örgüt elemanlarının büyük bir bölümü İran'da 2 ya da 4 aylık sürelerle askeri ve teorik eğitim görmüşlerdir(Bulut,1995;220,221).

Örgütün belli başlı eylemleri; 7 Mart 1990'da Çetin Emeç'in öldürülmesi, 4 Eylül 1990'da Turan Dursun'un öldürülmesi gibi olaylardır.

2.2.2. İslami Büyük Doğu Akıncıları Cephesi(İBDA-C)

İBDA hareketinin fikri temeli silahlı ihtilal ve şiddete dayanmaktadır.Hareket adına çıkan kitaplar ve süreli yayınlar ve genç ve dinamik İslamcılar şiddete dayalı küçük örgütlenmelere yönlendirmektedir.İBDA "Topyekün ihtilal" yöntemini benimsemesinin gerekliliğini bastırdığı broşürlerde şu şekilde açıklamıştır. "Bu şiddetin sınırı yeryüzünden kötülüklerin kalkmasıdır...İslamcı halk ihtilali için şiddet bir gereklilik; onu kullanmak da bir mükellefiyettir.'Rahmete vesile' olan bu şiddeti, kullanma gerekliliğini şuurlara yerleştirmek ve İslamcı camiada bu meseleyi aşmak da, 'şiddet yolu'nu kullanmakla mümkün olabilir.Hak için halk adına verilen mücadelede kullanılan bu şiddete karşı çıkanlar, şuurlu veya şuursuz düşmana hizmet eden ahmak ve hainlerdir"(Savaş, 2000:38, 39).

Son yıllarda adından çok sık söz edilen,gerçekten de kökü dışarıdan öte Türkiye insanının koyduğu "İslamcı yapılardan olan İBDA hareketi,Türkiye'de 55 yılı aşkın bir süredir gelişim gösteren ve bugün olgunlaşan boyutu ile ele alınması ve üzerinde durulması gerken bir yapıdır. Çünkü bu hareket tam anlamıyla rejime karşı örgütlü bir mücadeleye girişmiş ve fikir olarak da ortaya bir model koyabilmiş tek yapılanmadır(Turan,1996;10-11)

İBDA-C örgütü sadece "silahlı eylem" boyutu ile değil, fikir boyutu ile de karşımıza çıkmaktadır.Medya bu örgütü "silahlı eylemciler" olarak tanımlamakla fikri boyutunu sistemi koruma adına kamuoyuna yansıtılmamaktadır.Fakat gözden kaçan nokta, bugün tartışılmayan ve deşifre edilmeyen fikri yapılanmanın ilerde daha güçlü olarak karşımıza çıkacağı alternatif olma boyutu kazanacağıdır.Bu örgütün irdelenmemesinin bir diğer nedeni de ortaya konulan İBDA diyalektiğinin araştırmacı yazarlar tarafından anlaşılabilmesidir.Diyalektiğin yazarı Salih Mirzabeyoğlu, çok özel bir dil kullanarak, araştırmacı ve yazarların bu yönde inceleme yapmasını engellemeyi amaçlamaktadır(Turan,1996;11)

Necip Fazıl Kısakürek'in gözünde "İslami Diriliş"in merkezi olan Türkiye, öncü olmak zorundadır. Necip Fazıl'ın Büyük Doğu çıkışı herşeye rağmen üniversite gençliği üzerinde ciddi bir fikri uyanışa neden olarak siyasal islamın yükselmesine katkıda bulunmuştur.İBDA-C'nin fikir mimarı olan Salih Mirzabeyoğlu da bu dönemde yetişmiştir(Turan,1996;21).Örgüt, yapılanması itibarıyla Marksist-Leninist bir tarz sergilemektedir.Daha açık bir ifadeyle fikir olarak din, hareket olarak ise Marksist-Leninist bir strateji izlemektedir.İlk olarak Ak Doğu isimli bir dergiyle kamuoyunda duyulmaya başlayan ve 1990 Mart ayında Ankara Kocatepe Camiinde slogan atmak ve bildiri dağıtmak suretiyle ilk eylemlerini yapan İBDA-C'nin ortaya çıkmasıyla Türkiye'de dini kaynaklı şiddet ve silahlı mücadeleden söz edilmeye başlanmıştır.Kanunsuz gösteri,pankart asma gibi eylemlerin yanında örgütün en tipik eylem tarzı birahane ve benzeri yerlere molotof kokteyli atma şeklinde gerçekleştirilmektedir.Çıkardıkları dergilerde oldukça radikal ve sert bir tutum

sergileyen İBDA-C Türkiye'deki geleneksel dini gruplara ve liderlerine yönelik saldırganca bir tavır ortaya koymaktadır(Aksın, 2000; 247).

Hareketin lideri taraftarlarınca 300 yıldan beri İslamın beklediği ve devrimi gerçekleştirecek Büyük kumandan olarak isimlendirilmektedir.Kendisini ehl-i Sünnet cephesi olarak takdim eden İBDA-C, İran yanlısı tüm grupları baş düşmanı olarak görmektedir(Aksın, 2000;247). İBDA-C örgütü militan ve sempatanları, legal kitabevi ve ticaret şirketleri çevresinde toplanmaktadırlar(Bulut,1995;225).

Tüm Ortadoğu ülkelerini de içine alacak federatif sisteme dayalı Osmanlı modeli bir İslam devleti kurma amacı doğrultusunda faaliyetlerini sürdüren İBDA-C 1992 yılı içerisinde gerçekleştirdiği marjinal türdeki eylemlerini 1993 yılında da artırarak devam ettirmiştir.İllegal İBDA-C mensupları, PKK faaliyetlerini desteklemekte, federatif bir sisteme dayalı Büyük İslam Devleti içerisinde PKK'nın kurmayı düşündüğü Kürdistan'ın da yeralabileceğini belirtmektedir.Ayrıca bu gruba mensup olanlar Şiiliği mezhep olarak kabul etmeyerek, İran Devrimini benimsemektedirler(Bulut,1995;219, 380).

2.2.3. Hizbullah Örgütü

Kelime olarak "Allah taraftarları", "Allah'ın Askerleri" anlamını taşıyan Hizbullah, belli bir isim altında faaliyet göstermemekle birlikte çatışmanın başlamasıyla PKK tarafından kendine takılan bu ismi kabullenmeyi uygun görmüşlerdir(Bulut, 1995: 352).

Hizbullah, ilk örgütlenmesini kitabevleri kurarak başlatmaktadır.İlk toparlanmasını Diyarbakır'daki **Vahdet** Kitabevi çevresinde gerçekleştiren Hizbullah 1987 yılında kendi içinde bölünmüştür. Vahdet Kitabevi, , **Menzil** kitabevi ve İlim Kitabevi çevresinde oluşumlar gerçekleşmiştir.Hizbullahi yapının bölünmesinin nedenleri; liderlik meselesi, kürtçülüğe bakış açısı, PKK ile çatışmaya girip girmeme durumu, stratejik durumdur (Cihat aşamasına gelinip gelinmediği meselesi).Bu bölünme nedenlerinin temelinde ise, İran İslam devrimi ve PKK'nın şiddet politikaları yatmaktadır(Acaröz, 1998: 885).Başlarda hayli dar bir çevre olmasına rağmen o yıllarda İran İslam devriminin Türkiyeli İslamcılar üzerindeki etkisi had safhada olmuştur.1987 yılında bölgedeki sıkıyönetim kaldırılıp Olağanüstü hal (OHAL) ilan edildiğinde Hizbullah adında bir örgütün varlığından haberdar olan yoktu.Fakat bu dönemde PKK oluşan yönetim ve güvenlik boşluğundan faydalanarak zemin kazanmıştır.OHAL rejimi mücadeleyi hızlandırdığında PKK geri adım atmış, bu sırada Hizbullah İran'la ilişkilerini geliştirmiş, sadece lider kadrolarını değil çok sayıda elemanını bu ülkenin "derin devlet"i aracılığıyla eğitmiştir(Berkan, 2000:3). Hizbullah'ın söylemi 3 temel unsurdan oluşmaktadır: Örgütün **İlim** ve **Menzil** Grubu olarak ikiye bölünmesiyle; İlim grubu eylem, Menzil grubu da **tebliğ** çalışmalarında yoğunlaşmıştır.Bu ayrılıktan sonra İlim grubu lideri kendilerini tanımlarken İlim tabirini kullanmayıp **Hizbullah** terimini kullanmayı tercih etmiştir(Aksın, 2000: 249). Güneydoğu Anadolu'da etkin olan ve "Menzil Kitabevi" çevresinde, Molla Mansur Güzelsoy'un liderliğinde toplanan "**Tevhidci Grup**" olarak adlandırılan, tamamen İran İslam rejimi etkisi altında bulunan gruptur. Bu grup PKK ile çatışmaya girmemeye özen göstermiş, çatışmadan çekinmiş ve faaliyetleri daha ziyade irşad düzeyinde yürütmüştür(Bulut, 1995; 351).

Tebliğ, cemaat ve cihat; genel olarak radikal dini örgütlerin ortak stratejisi konumunda olan bu söylem planı örgütün oluşum ve eylem bütünlüğünü de ortaya koymaktadır.Örgüt mensupları, nihai amaçları olan Şeriata dayalı bir dini devlet

kurabilmek için komünist örgütlenmelerde olduğu gibi en az 3 kişiden oluşan hücreler yoluyla yapılanmayı benimsemişlerdir.İllegal örgütün lideri "Örgüt Emiri" olarak isimlendirilmiş olup her türlü talimatına kayıtsız şartsız uyma esası kabul edilmiştir.Örgüt emirinin altında yürütülen faaliyetin özelliğine göre; istihbarat kolu, askeri kol, İçtimai kol, tebliğ kolu olmak üzere 4 bölüm oluşturulmuştur(Bulut, 1995: 346-347).

Hizbullah din kökenli terörle toprak mistisizmi kaynaklı PKK etnik terörünün karışımı olduğu için bu denli vahşidir(Aktan, 2000: 11).Hizbullah örgütünün ilk hedefi anayasal düzeni islami bir devrimle değiştirip İran benzeri bir rejim kurmaktır.İkinci hedefi ise; kurulacak bu islami yönetimi tüm dünya ülkelerine ve insanlığa hakim kılmaktır.(Bulut, 1995:353).

Hizbullah'ın tabanı PKK'ya göre daha düşük eğitilmiş ya da eğitimsizdir(Başbakan Ecevit'in 18 Şubat 2000'de CNN Türk'te yapılan mülakattaki açıklaması).Örgüt asıl Güneydoğu'da taban bulmuştur.Bölgenin ekonomik ve toplumsal şartları gözönüne alındığında, en çok kırdan kopup kent varoşlarına gelen düzenli işi olmayan gençlerden taban buluşunun nedeni anlaşılabilir.Batman ve Van'da Hizbullah en çok göç alan bölgelerde güçlenmiştir.Bu durum modernleşme kentleşme sürecinde görülen "yeniden kabileleşme" kavramına uygun düştüğü gibi Haricilerle benzerlik taşımaktadır(Akyol, 2000: 200).

Hizbullah'ın aynı zamanda bölücü bir örgüt de olduğu açıklanmış, dönemin İçişleri Bakanı Saaddettin Tantın, gazetecilere verdiği brifingde bu örgütün amacının "Kürtçü bir Şeriat devleti" olduğunu belirtmiştir.Hizbullah'ın oluşumunda **etnik fanatizm** çok önemli bir etkidir.Bununla beraber, **İran ve Lübnan'dan aldığı "devrimci İslam'ın öfkesi"** Hizbullah'ın kimliğini oluşturan diğer önemli bir etkidir.Hizbullah'ın lideri açıkça "etnik kavmiyetçilik" yapmıştır.Örgütte aynı şekilde bu sosyo ekonomik, kültürel, etnik ve dini etkenler yanında PKK'dan devraldığı terörizm Hizbullah'ı oluşturan diğer çok önemli bir etkidir.Nitekim zamanın Cumhurbaşkanı Demirel'de "Hizbullah PKK'nın türevidir" diye açıklama yapmıştır.PKK'yı yaratan şartlarla Hizbullah'ı yaratan şartlar aynı niteliktedir.Böylece **etnik, toplumsal, kültürel ve dini birçok etken, "birbirinin üzerine binerek" Hizbullah'ı yaratmıştır.**Terörizmin akıl almaz vahşet boyutlarında olması da bu sebeptendir; "katmerli" hastalıklı duyguların eseri olan Hizbullah'ın akıl almaz vahşetiyle feodal kültürün kentleşme sürecinde "yeniden kabileleşmesi"nin yakın ilişkisi bulunmaktadır (Akyol, 2000: 201).

Bütün bu sebeplerle Hizbullah 28 Şubatçılarının tarif ettiği "irtica" nın kanıtı değildir, ayrı bir hastalıktır.28 Şubatçılarının "irtica"sı İmam Hatip ve Kur'an kurslarında din eğitimi görmüş seçmen oranının %65'e çıkacağı korkusudur.28 Şubatçılar Hizbullah'ın boyutlarını tam anlamıyla görememiş, hatta sezememiş, din-toplum ilişkilerine sosyolojik perspektiften yoksun bir "irtica komplosu" ön yargısıyla bakmışlardır(Akyol,2000: 201).

İlim ve Menzil grupları; Türkiye topraklarında Şer'i hükümlerle yönetilen bir islam devleti kurmayı hedeflemişlerdir.Şeriatın küçükten büyüğe doğru; önce eve sonra köye, ilçeye, ile, doğu ve güneydoğuya Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne sonra diğer dünya devletlerine getirilmesini amaç edindiklerini yakalanan Hizbullah üyeleri söylemiştir(Aksın, 2000: 249).Hizbullah üyeleri; silahlı saldırı, kundaklama, darp ve propaganda amaçlı eylemlere girmişlerdir(Bulut, 1995:370, 371).

1990'ların sonunda PKK "halkı kazanmak" adına yeni stratejiler geliştirmeye başlamış, Marksist-Leninist dolayısıyla 'ateist' olması gereken örgüt ansızın dine açılmaya karar vermiştir. Bizzat Abdullah Öcalan "dindeki devrimci potansiyel"i teorize etmiş, bu konuda makaleler ve kitaplar yazmıştır. Dine açılma stratejisi PKK kongre kararlarına da yansımıştır. Bu dönüşümde Hizbullah'ın başarısı ya da Hizbullah'ın PKK'yı "dinsiz" olarak olumsuz propaganda yaparak örgüte yeni militan bulmasını zorlaştırmasından kaynaklanabilir. 1990'ların sonunda bu noktada Hizbullah ile PKK karşı karşıya gelmiştir. Hizbullah bölge içinden doğduğundan eli kolu yasalarla ya da insan hakları ile bağlı değildi. PKK'lı olduğundan şüphelendiği herkesi öldürmeye girişmiştir. Hizbullah ile PKK arasındaki bu çatışmada bir yılda 700'den fazla insan ölmüştür. Bazı emniyet mensupları Hizbullah'a sempati duymaya başlamıştır. Hizbullah'ın PKK'ya karşı en yoğun savaş verdiği 1990-1992 arasında bu örgüt hakkında çok az soruşturma ve tutuklama olmuştur. Hizbullah PKK'ya karşı belli bölgelerde üstünlük sağlamış, Hizbullah'ın girdiği yerlerde PKK adam toplayamaz olmuştur. PKK güçlenmiş ve strateji değiştirerek alan hakimiyetine yönelmeye başlamıştır. Hizbullah da güvenlik güçlerince yakın takibe alınmış, tutuklama ve gözaltılara başlanmıştır. Hizbullah bunun sonucunda gizliliğini artırarak hücre sistemini güçlendirmiştir. Türkiye 1994'te terörle mücadele stratejisini değiştirerek, daha etkin yöntemleri benimsemiştir. Bu yeni strateji kapsamında düşman iki örgüt aralarında işbirliği yaparak Türkiye'ye karşı ortak mücadele yürütmeyi hedeflemişlerdir. Bu arada Hizbullah'ın bir kanadı, İran'ın "*derin devlet*"inden aldığı talimatlar doğrultusunda taşeronluk yapmaya başlamış ve kentlerde eylemlere girişmiştir. Uğur Mumcu, Bahriye Üçok, Muammer Aksoy, Çetin Emeç gibi cinayetlerle ilişkili bulunan örgütün bazı üyeleri yakalanmış ve ifadelerinde İran Büyükelçiliği ile İstanbul başkonsolosluğundaki ilişkilerini açık açık anlatmışlardır (Berkan, 2000:3).

3. DÜNYADAKİ DİNİ TERÖR ÖRGÜTLERİ

Dünyadaki radikal dini hareketler İslamiyeti siyasi platforma çekme çabası içindedirler. Bu amaçla tarihte, İslamiyeti farklı şekilde yorumlayan, ona siyasi bir nitelik kazandıran farklı fikir akımları ortaya çıkmış ve bu fikir akımları paralelinde de çeşitli yapıtlar meydana getirilmiştir. Nitekim İranlı bir yazar, İslam dinini, "*kan, ihtilal, gözyaşı ve cihat dini*" olarak yorumlarken, Humeyni de "*Aşk iki rekattır, abdesti ancak kanla alınır*" demektedir (FORSNET Web Sayfası, 2001:2). Dünyadaki islami dini terör örgütleri genel bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde ortaya çıkan tablo iç ve dış dinamikler, siyasal islamcı hareketin ilerleyişi ve gerileyişi ile bağlantılı olarak aşağıdaki şekilde irdelenebilir.

1979 İran Devrimi ve özellikle aynı yıl kasım ayında Tahran'daki ABD büyükelçiliğinin işgalinden bu yana, radikal islam Ortadoğu'nun en aktif terör grupları ve onları destekleyen devletlerin ideolojisi olarak medyada geniş yankılar oluşturmuştur. İran destekli İslami köktenci dinci ideoloji, Ortadoğu'da zayıflayan Arap milliyetçiliğinin yerini doldurmaya çalışan bir sosyo-politik güç olarak görülen ve İran'da başgösteren bu köktendinci pan-islamık akım, aynı zamanda İran'ın geleneksel Fars kültürü ve yayımcı karakteri ile de yakından ilgilidir (Tekin, *: 5,6).

Böylece 1970'lerin sonundan itibaren, İslamcı hareketliliğin başlıca aktörleri Müslüman ülkelerinin çoğunun siyaset sahnesine yerleşmişlerdir. Bu oluşum aynı zamanda Suudi Arabistan ile devrimci İran'ın bizzat İslamcılığa yüklenecek anlamın denetimini ele geçirmek için acımasız bir mücadeleye giriştikleri bir bölgede ortaya

çıkıştır.Bu iki kutbun arasında Mısır, Pakistan ya da Malaysia'da, siyasi iktidarlar, hala canlı olan sosyalizme karşı islamcı militanları müttefik olarak görüp yüreklendirmekte; ama onların harekete geçirdiği halk dinamiklerini tam olarak denetleyememektedirler -Enver Sedat'ın 1981'de Cihad grubu tarafından katledilmesi bunun açık örneğidir- (Kepel, 2001:15).

1980'lerin başında İslamcılık bütün İslam dünyasında yayılmış ve toplumun geleceği üzerine tartışmalarda en önemli referans noktası haline gelmiştir.Gecekondu oturanla, sakallı bir kapitalisti birlikte kucaklayan mesajının ikircikli özelliği yayılmasını kolaylaştırmıştır.Yayıma aşaması başdöndürücü bir yayılma aşamasıdır fakat aynı zamanda *çelişkilerin de keskinleştiği bir aşamadır*.Onu eninde sonunda sadece öbür dünyada hesap verme durumunda gören dinsel inanç, somut olarak hayat geçirdikleri nazarında ona bir mühlet sağlar.İslam'ın ilk zamanlarındaki adalet toplumunu, Hz. Muhammed'in Medine'de kurduğu devleti yeniden kurma vaadinde bulunan islamcılık, yolsuzlukla, ekonomik ve manevi iflasla, otoriterlikle, hak ve özgürlüklerin ' gaspıyla-o dönemin islam dünyasındaki olağan durumla- erkenden aşınmış rejimlere karşı çıktığı için daha da çekicileşen bir *ütopyaya* vücut vermiştir.Çarpıcı seferber etme gücünün denetimine hiçbir bölgesel güç ilgisiz kalamamış; *bazıları denetlemeye, bazıları yüreklendirmeye, ama hepsi de müdahale etmeye çabalamışlardır*.İran devrimi bütün yöneticilerin kafasını meşgul etmiştir(Kepel, 2001: 15,16).

1989'a dek Suudi, Pakistanlı ve Amerikan özel servisleri, Sovyet Şer İmparatorluğu'na karşı büyük savaşa katılan sakallı "özgürlük savaşçıları"nı denetim altında tuttukları kanaatindedirler ve en taşkın, radikal islamcı davaya, İran Devrimi nazarında bir alternatif sağlarlar.O yıl, hareketin yaygınlaşması doruk noktasına çıkar ve Filistin ayaklanması sırasında Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)'nün hegemonyası İslami Direniş Hareketi (Hamas) tarafından sarsıntıya uğratılır.Üçüncü Dünyacılığın öncüsü olan Cezayir'de İslami Selamet Cephesi (FİS) doğar-ve bağımsızlıktan bu yana- yapılan ilk serbest seçimlerden galip çıkar; Sudan'daki bir darbe İslamcı ideolog Hasan El Turabi'yi ülkenin efendisi yaparken Afganistan'da Kızıl Ordu zaferi cihada ve onun Suudi hamisine bırakarak -geri çekilir; bu sırada da Irak'la silah bırakışma imzalamak zorunda kalan Humeyni, İran Devrimi'ni ihraç etmedeki başarısızlığını , Salman Rüşdi'nin öldürülmesine cevaz veren ünlü fetvasıyla telafi eder.Bu jestiyle İslamiyetin alanını simgesel olarak, Batı Avrupa'dan başlayarak batı dünyasına yansıtır; İngiltere vatandaşı Rüşdi, bir İranlı Ayetullah'ın ona karşı hükmettiği ölüm cezasının damgasını taşımaktadır.Aynı yıl Fransa'daki kız lisesi öğrencilerinin başörtüsü takmaları göçmen çocukları neslinde İslamcı hareketlerin yükselişini dışavuran ulusal bir tartışma başlatır.Aynı dönemde komünist sistemin çöküşünü başlatan Berlin Duvarı'nın yıkılışı, ümmete siyasi olarak Demir Perde'nin ötesinde, önce Orta Asya ve Kafkasya'nın yeni Müslüman devletlerini, sonra da Bosna'yı -Avrupa'nın tam merkezini- içine alarak yayılma imkanı sağlamış ayrıca Sosyalist mesihçiliğin ortadan yok oluşu, İslamcılığın derinleşirebileceği bir ütopya alanını serbest bırakır gibidir(Kepel, 2001: 17-18).

İslamcılık *-ortak bir ideolojide kenetlenen farklı toplumsal grupların karışımı olarak-*çözülmeye başlayacak ve bütünün gerilemesini hızlandıracaktır.1990'lı yıllara şiddet hareketleri ve parçalanmalar damgasını vurmuştur(Kepel, 2001: 18).

Cihat sarhoşu olan gruplar Sovyetler Birliği'ni tek başlarına devirdiklerine kanaat getirerek, Afganistan tecrübesini dünyanın her yerine şablonlamışlar ve Arabistan dahil olmak üzere Müslüman ülkelerden başlayarak dünyadaki "dinsiz" rejimlerin düşüşünü

hızlandırabilecekleri hayaline kapılmışlardır.Nisan 1992'de Kabil'in bazı Mücahit grupların eline geçmesiyle, üç ülkeye dağılmışlardır; Bosna, Cezayir ve Mısır.Gittikleri her ülkede varolan çatışmayı, kumandasını kendilerinin üstleneceği bir cihada dönüştürmeyi denemişlerdir.Bosna'da iç savaşa islami boyut vermeyi tam olarak başaramamışlardır. Cezayir'de gerillaya katılmaları İslamcı savaşçılara savaş tekniği düzeyinde önemli katkılar sağlamakla birlikte , ucu zulme varan korkunç derecede aşırı bir ideoloji yaymışlar bunun sonucunda da kendilerini en çok destekleyen toplumsal çevrelerle bile ilişkilerinin kopmasına neden olmuşlardır.Mısır'da da şiddetlerinin ilk gözalcı etkisi geçtikten sonra, Peşaver çevresindeki kamplarda olgunlaşmış bir doktrini ve eylem biçimlerini benimsemeyen halka yabancılaşmışlardır.Her üç durumda da başarısızlık; 1995'den itibaren, - teknik yetkinlikleri bile faillerinin siyasi niyetlerin aleyhine işleyen terörist eylemlerden sonra- kendini göstermeye başlamıştır(Kepel, 2001: 18, 19).

1996'da Kabil'de Taliban'ın iktidara gelişi, kadınlara karşı uygulanan zorlayıcı ve baskıcı önlemler ve kendilerince günahkar olarak nitelendirdikleri kişilerin sorgusuz sualsiz öldürülmeleri, dinsiz olarak gördüklerine karşı duyulan nefretle, Pencap'daki Şii yurttaşlarını ve Hindistan'ın Keşmir bölgesi Hindularını katleden Pakistanlı radikal Sünni medrese öğrencilerinin fanatizmi dindar orta sınıfları ürkütmüştür(Kepel, -2001: 20).

1997 ilkbaharından itibaren adında islamcı koalisyonun bir çok toplumsal aktörünün, kendilerini çıkmaza yönelttiği duygusunu taşıdıkları bu koalisyondan çıkış yolu aradıklarını gösteren bir çok ipucu mevcuttur.İran'da İslami cumhuriyetin din adamları kastının iradesi hilafına, ama devrimden sonra doğmuş olan gençliğin ve kentsel orta sınıfların kitlesel desteğiyle, başkanlığa Hatemi'nin seçilmesi, bu değişme iradesinin ve isteğinin -ve artık hızla içine girildiği görülen bir eğilimin altüst oluşunun-simgesel açıdan en çarpıcı örneği olmuştur.İslamcı hareketlerin zaman içinde güçlü olmuş olduğu ülkelerin çoğunda, bir zamanlar gözde olan uzlaşmaz İslamcı ideolojilerin yerini, vaktiyle şeytanla bir tuttukları laik orta sınıflarla varılacak yeni bir toplumsal sözleşme arayışına bıraktığı görülmüştür.Bu, insan haklarına saygı ve demokrasinin Müslüman bir biçimine duyulan özlem çerçevesinde dile getirilmiştir. İslamcı entellektüel takımıyla ileri derecede flört etmiş olan Suharto'nun diktatörlüğünün sona ermesinden sonra yerine laiklik yanlısı Müslüman bir başbakan seçilen Endonezya'dan , başkan Buteflika'nın laik militanlarla ılımlı İslamcıları bir araya getiren bir hükümet kurduğu Cezayir'e, İslami kesimin hamisi Navaz Şerif'in Atatürkçü olduğunu söyleyen bir general tarafından devrildiği Pakistan'a ya da rejimin fikir babası Hasan El Turabi'nin bir general tarafından kızığa çekildiği Sudan'a, bir ideolojinin ve bu ideolojinin harcıyla karılan sınıflar ittifakının değer kaybedişi, kan kaybedişini gösteren çok sayıda gösterge vardır(Kepel, 2001: 20-21).

İran, Libya ve Suriye'nin teröristleri desteklediklerine dair birçok ipucu vardır.İran teröristlere silahlar, patlayıcılar, eğitim ve himaye sağlamakta ve terörizmi Ortadoğu'da ABD ve diğer Avrupalı devletlerin mevcudiyet ve etkilerine karşı kullanmakta ve fundamentalist bir İslami Cumhuriyet İhtilali'ni yaymak istemektedir.Lübnan'daki Hizbullah örgütü İran'ın doğrudan emri altındadır.Bu örgüt 1983'den beri batılılara karşı; bombalama, adam ve araç kaçıırma gibi terörist eylem yapmaktadır.Libya, Suriye, İran, Irak, Güney Yemen ve diğer bazı elçilikler Batı Avrupa'da teröristlerin çok rahat konumlandığı yerlerdir.Silahlar, pasaportlar, para ve güvenli saklanılan binaların teröristlere çok kez diplomatik dokunulmazlığı olanlar

tarafından sağlandığı bilinmektedir. Terörist eylemlere yardım eden devletlerin elçiliklerinin kapatılmasıyla batıda terörizmin etkinliği büyük ölçüde azalacaktır (Altuğ, 1995: 147). Bu açıdan olaya bakıldığında dünyadaki dini terörü de daha iyi irdeleyebilmek için iç dinamikleri yanında dış dinamiklerin de etkisi ve hareketi yönlendirme potansiyeli üzerinde durmak büyük önem taşımaktadır.

Bilindiği kadarıyla İran'ın güdümündeki radikal islamcı örgütler şunlardır: İran, Lübnan ve Türkiye Hizbullah'ı, Hamas örgütü (Lübnan-Filistin), İslami Cihad Örgütü (Lübnan), Şii Emel Örgütü (Lübnan), İslami Emel Örgütü (Lübnan), İslam Dava Örgütü (Lübnan), İmam Hüseyin İntihar Komandoları (Lübnan), Şii Cundullah Örgütü (Allah'ın Askerleri) (Lübnan), Hizb-ül Tahrir, Hizb-ül Dava/Hizb El Dava El İslami (Irak), İslam Mücahidin Hareketi (Irak), Irak İslami Eylem Örgütü (Muazzamat-ül Amel El İslameye) (Irak), Irak İslam Devrimi Yüksek Konseyi, Müslüman Kardeşler Örgütü (Mısır), İslami Cihad Örgütü (Mısır), İslami Cemaat Örgütü (Mısır), Humeyniciler Grubu (Mısır), Arap Yarımadası İslami Devrim Örgütü (S. Arabistan), Arap Yarımadasının Kurtuluşu İçin Halk Cephesi (S. Arabistan), Bahreyn'in Kurtuluşu için İslami Cephe (Bahreyn), İslami Hareket Örgütü'dür (Tekin, *: 19,25).

Bu bölümde Hizbullah terör örgütü ile Müslüman Kardeşler Örgütü irdelenmiştir.

3.1. Hizbullah

Hizbullah örgütünün temeli Ayetullah Mahmut Gaffari tarafından atılmış ve dini hareket olarak ortaya çıkmıştır. 1978-1979 yıllarında Humeyni'nin İran'da devrimi gerçekleştirmek için çalıştığı bu dönemde, İran'da ağırlığı olan bir güç haline gelmiştir. Aynı güç İran devriminin gerçekleştirilmesi ve devrimin başarılı olmasına katkıda bulunmuştur. *1982 yılında bu gücün Lübnan'da yerleşmesi ve Şii grupları etrafında toplanmasıyla* bugünkü anlamda örgütlenmiş olan **Hizbullah Örgütü** ortaya çıkmıştır. Bu yıldan itibaren özellikle de Lübnan'da büyük terör eylemleri gerçekleştirilmiştir. Örgütün hala Lübnan'ın güney kesiminde ve Bekaa vadisinde etkin bir şekilde faaliyetlerini sürdürdüğü bilinmektedir. Örgütün amacı Lübnan'da yabancı unsurların etkisinden kurtulmuş, İran örneği gibi, İslami bir devlet kurmaktır. Güney Lübnan'da üstlenen örgüt, sık sık İsrail güçleriyle çatışmaya girerek İsrail'in genişleme politikasına set çekmeyi amaçlamaktadır. 1992 yılında genel sekreteri Abbas Musavi'nin öldürülmesinden sonra örgütün başına Hasan Nasrullah getirilmiştir (Bulut, 1995: 340, 341). Lübnan'daki Hizbullah "Şii nüfusun iç savaşı kamçılaman, eşitsiz ekonomik ve siyasal yapılaşmalara reaksiyonlarıyla beslenen radikalleşme" olgusunun eseri olarak ortaya çıkmıştır. Hizbullah'ın eylem planında öne geçmesinin nedeni hem İran desteği hem de radikalizminin ve şiddetinin çok yüksek dozlu olmasıdır (Akyol, 2000: 196-197).

İran Suriye'yi kullanarak kendi ideolojisini Ortadoğu'ya yaymaya çalışmakta Suriye'de karşılığında, Lübnan'da üslenmiş olan "Hizbullah" ve "İslami Emel" gibi İran destekli örgütlerden terörün "taşeron"ları olarak yararlanmaktadır (Başar, 1996: 24).

Lider-cihad-Şehid, Hizbullah'ın çok önem verdiği değerlerdir. Hizbullah'a göre dünya devletleri **Darü'l Harp ve Darü'l İslam** olarak ikiye ayrılmıştır. İslami iradenin yani Şeriat hükümlerinin uygulanmadığı ülkeler *Darü'l Harp* olarak tanımlanır ve bu ülkede İslami rejimi getirmek için mücadele etmek, savaşmak gerekir. Görüşlerine göre İran dışındaki bütün ülkeler bu tanım içerisindedir. Özellikle nüfusu Müslümanlardan oluşan ancak Şeriat düzeninin hakim olmadığı ülkeler, mücadele için öncelikli yerler olarak kabul edilmektedir. İslam rejiminin hakim olduğu, şeriat kurallarının uygulandığı ülkeler ise Darü'l İslam olarak adlandırılmıştır. Buralar için görev ise; rejimin yerleşmesi

ve devamının sağlanmasıdır(Bulut, 1995: 342).Hizbullah'ın temel hedefleri anahatları ile aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- *Müslümanlara İslamiyet ve kafirliğin birarada olamayacağını öğretmek,
- *İslam güçlerini kutsal savaş için zafere dek seferber etmek,
- *Her Müslümana, görevinin Yaratan için öldürme ve ölmeye hazır olması gerektiğini öğretmek,
- *Tüm İslam ülkelerinde İslam kurallarına harfiyen uyulup uyulmadığından emin olmak(Aksın, 2000:243).

Hizbullah ideolojisi nedeniyle fikrini savunduğu kesimlere kolayca sızmıştır.Cahil ve yoksul kesimleri etkisi altına almıştır.Hizbullah'ın örgüt yapısı bölgelerdeki camilere dayalıdır.Hizbullahlara göre Humeyni, Allah'ın iradesini yeryüzünde temsil etmektedir ve Allah yolunda öldürmek, öldürülmekten daha önemlidir(Aksın, 2000: 243).

Örgütün 3 aşamalı stratejisi mevcuttur.

Telkin 	Tedhiş 	İhtilal
İslam dinini ve kurallarını geniş halk kitlelerine benimsetmek için yapılan propaganda çalışmaları	Silahlı çatışma aşaması (Düşman bilinen hedeflerin yok edilmesi, "Toplumun içinden ayrık otlarının ayıklanması")	

Askeri alandaki faaliyetlerini genellikle terör eylemleri şeklinde yürüten örgüt, siyasi alanda da İran İslam devriminin propagandasını yoğun bir biçimde sürdürmektedir.Örgüt nihai hedef olarak gördüğü Lübnan'da bir İslam devleti kurma amacı doğrultusunda faaliyetleri sürdürürken, bir yandan da hedefe ulaşmakta en büyük engel olarak gördüğü ABD ve İsrail hedeflerine yönelik çeşitli saldırıları gerçekleştirmekte, diğer taraftan da seçimlere katılma yoluyla ülkedeki siyasal yapıya hakim olmaya çalışmaktadır. Hizbullah örgütünün çoğu kez İslami Cihad ismiyle üstelendiği eylemlerinde 1983'den bu yana bir artış gözlenmektedir(FORSNET Web Sayfası, 2001: 1,2).

3.2. Müslüman Kardeşler Örgütü

20. yy'ın ilk yarısında özellikle Mısır'daki emperyalizm ve sömürge düzenine karşı ilk olarak İhvanül- Müslimin(Müslüman Kadeşler) örgütü kurulmuştur.1926 yılına kadar İngiliz işgali altında kalan ve bu tarihte yarı bağımsızlığına kavuşan Mısır'da halk toplumsal sorunlarının çözümü için yeni arayışlar içine girmişken geleneksel İslamcılıktan başka çare görünmemiştir.Bu arayış ortamında Hasan El Benna 1928'de bu örgütü kurmuştur.Müslüman Kardeşler Örgütü (MKÖ) toplumun her kesiminden geniş bir taraftar kitlesini toplayarak, bir kaç yıl içinde Mısır'ın en güçlü örgütü olmuştur. MKÖ'nün 2 temel hedefi olmuştur:

- *İslam vatanının yabancı hakimiyetinden kurtarılması,
- *İslam hükümlerine dayalı bağımsız bir İslam ülkesinin kurulması.

1945'e geldiğinde örgüt, idareyi ele geçirebilecek güce de erişmiştir.Fakat 1948'de Mısır başbakanı Nusraşi Paşa'nın bir İhvan üyesi tarafından öldürülmesi, örgüt daha fazla devlet takibatına alınmıştır.1949'da Hasan El Benna öldürülmüştür.26 Şubat 1952'de İslamcıların ayaklanması sonucunda Mısır yönetimi devrilerek Cemal Abdunnasır'ın başında olduğu cunta yönetimi devralmıştır.İlk günlerde yönetim ile MKÖ arasında ilişkiler iyiyken Nasır'ın etkinliğini arttırmasıyla bu denge bozulmuştur(Aksın, 2000: 242).

MKÖ İslamı dindarlık ve ibadetle yetinmeyi reddederek, Avrupa modernliğine karşı "İslami" bir modernlik önermiştir. Bu deyim muğlaklığı sayesinde farklı köken ve özlemlere sahip toplumsal grupları bayrağı altında toplamıştır. Siyasi partiler, ümmetin birliğine hanel getirdikleri ve böylelikle İslamı düşmanları karşısında zayıf düşürdükleri için hoş karşılanmamıştır. Bu bağlamda MKÖ hem siyasi olarak yabancılaşmış, marjinalleşmiş ve gayri memnun toplumsal kesimlerde, örneğin küçük kent burjuvazisi, küçük memurlar ve öğretmenler arasında iyiden iyiye kök salabilmiş, hem de kendisini laik milliyetçilere karşı yararlı bir denge unsuru olarak gören Kral Faruk'un çevresiyle yakın ilişkiler kurabilmiştir. Hepsine karşı kullanılan ortak dil; mesajlarındaki ahlaki ve dini karaktere vurgu yapan *müminlerin birliği* söylemi olmuştur (Kepel, 2001:33).

MKÖ'nün büyümesi, programları etrafında çeşitli toplumsal grupları toplayabilme, örgüt tarafından denetlenen camilerin çevresinde yer alan sağlık ocakları, atölyeler ve okullarda yoğun bir yardım faaliyetine ek olarak yürütülen bir örgüt çalışması yapabilmesinden gelmiştir.

Örgütün askeri kolu olan gizli örgüt çekinmeden terör eylemleri gerçekleştirmiş, öyle ki Müslüman Kardeş ideolojisinin faşizan bir okumasını yapanlar, bu eylemlerin kendi tezlerini doğruladığını ileri sürmüşlerdir. Nasır ve yoldaşları Temmuz 1952'de devleti ele geçirdiğinde MKÖ toplumsal zeminleriyle ideolojileri arasındaki çelişkiye kapılmıştır. Nasır ve MKÖ arasındaki çatışma 1954'de Nasır'a yönelik suikast girişimiyle kanlı bir şekilde son bulmuştur (Kepel, 2001:33). Yıl sonuna doğru örgüt sistemli bir şekilde dağıtılmıştır. Nasır'ın baskısı sonucu dağıtılan örgütten çıkan İslamcı hareket, köklü bir husumet gösterdiği devletin zulmüne uğramış ve halk nazarında hem fiziksel hem de manevi olarak yabancılaşmıştır. Nasır Mısır halkının ezici çoğunluğunun desteğini almıştır. Tutuklananlar arasında 1951 yılında ABD'den ayrıldıktan sonra örgüte katılan ve sonra liderliğini üstlenecek olan Seyid Kutub da yer almıştır. Bugün bir çok siyasal islamcının eserlerini okuduğu Seyid Kutub, uzun bir hapis hayatından sonra idam edilmiştir (Aksın, 2000: 242). Örgütün kurucusu Hasan El Benna'dan sonra Seyid Kutub da mücadelenin ikinci adamı olmuş ve daha sonra da örgüte liderlik etmiştir.

MKÖ içinde 3 tip Seyid Kutub okuması yapılmıştır:

*En aşırı eğilimliler; küfrün kendilerinin oluşturduğu hakiki Müslüman çekirdek dışında her yerde hüküm sürdüğüne karar vermişler ve diğerleri için genel bir tekfir (Müslüman olan ya da öyle olduğunu iddia eden bir kişinin Müslüman olarak görülmeyip kafir ilan edilmesi, ümmetten dışlanıp aforoz edilmesi, bu kişinin artık hiçbir yasal korumadan yararlanmaması) hükmüne varmışlardır.

*Aforozu sadece yönetici sınıflarla sınırlı tutmuşlar, buna karşılık mümin kitlesini bu hükümden esirgemişlerdir.

*Salıverilmiş olan ya da Mısır dışında yaşayan Benna'nın halefi Hasan el Hudeybi'yi örgütün en yüksek rehberi olarak tanıyan başkaları da toplumdan, cahiliyeden kopuşu, maddi değil manevi anlamayı önermişlerdir. MKÖ yargıç değil, vaiz olma durumundaydı. Daha iyi İslamileşebilmesi için toplumu küfürle suçlamak değil onu aydınlatmak gerekmekteydi (Kepel, 2001: 35, 36).

1960'lı yılların sonunda bu 3 eğilim sadece geniş ölçüde yasadışı bir hareket içinde kendini göstermiştir. Devletle hesaplaşmak, hatta bu kafir devleti pasif bir biçimde kabullenen toplumu cezalandırmak isteyen gençler ile MKÖ'nün ana gövdesinden geriye kalanlar, karşı karşıya gelmiştir. Suudi Arabistan'da veya Ürdün'de

iyice kök salmış olan ve böyle bir radikalizmden ürküntüye kapılan kadrolar; devletle çatışma yerine *siyasi uzlaşma* imkanları aramayı tercih etmişlerdir.(Kepel, 2001:36).

Kutub'un ölümüyle beraber gerek Mısır'da gerekse diğer İslam ülkelerinde Siyasal İslamın pek hareketliliği görülmemiştir. Artık dünyada soğuk savaş sürecine girildiği, ideolojilerin gündemde olarak devamlı önplanda tutulduğu bu dönemde, dini söylemlerin ikinci planda kaldığı ya da ideolojilerle mecedilmeye çalışıldığı düşünülürken 11 Eylül olayıyla dünya tekrar dini terör olgusuyla karşı karşıya kalmıştır(Aksın, 2000: 242-243).

İslam devletini kurmak için tıpkı Peygamber'in ilk cahiliyeyi yok ettiği gibi modern cahiliyeyi de yok etmek gerektiği anlayışından hareketle örgüt eski pratiğinden kopmuştur. Bundan böyle toplumun bünyesini oluşturan tüm unsurlar Müslüman görülmeyip, İslami öğretilerdeki en ağır ithamlardan birisi olan "Tekfir" uygulamaya konulmuştur. Tekfir edilen kişinin dinsel bakımdan kanı helaldir ve ölüm cezasına çarptırılmalıdır(Kepel, 2001: 34,35).

1980-1981'li yıllarda Suriye'yi diktatörce yöneten Hafız Esat'a karşı siyasi bir güç oluşturmayı hedefleyen MKÖ bu amaçla örgütlenmiştir. Esad yönetiminden bezginlik duyan Sünniler, MKÖ'nün yönetim aleyhtarı propagandasının etkisi altında kalarak onun taraftarı olmuşlardır. MKÖ'nün ikinci bir yüzü de fanatik bir terör örgütü olmasıdır. MKÖ'nün Sünnileri öne sürerek başlattıkları rejim aleyhtarı propaganda; çatışmalara ve ülke çapında tutuklamalara yol açmıştır(Başar, 1996: 36, 37). 1970'lerin ortalarından itibaren Esad yönetimine karşı suikastlerle varlığını duyuran örgüt, 1982 Hama katliamından sonra, Suriye içinde aktif bir faaliyette bulunmamakla birlikte, son yıllarda Suriye'de faaliyet gösteren BAAS rejimi karşıtı diğer gruplarla ilişkilerini arttırmıştır. MKÖ Suriye yönetimine karşı eylemlerini durdurmuş olsa da, sosyal tabanını hala korumaktadır. Suriye İstihbarat Örgütü'nün düzenlediği bir çok suikast eylemine hedef olan liderleri İslamal-Attar Almanya'da yaşamaktadır(Başar, 1996: 38, 39). Örgüt üyelerine; S. Arabistan, Ürdün ve Irak'dan meddi destek sağlamakta olup, üyeler Ürdün ve Lübnan'daki eğitim merkezlerinde eğitilmektedir(FORSNET Web Sayfası, 2001:1).

4. SONUÇ

Özellikle 1950-1997 arasında tam yarım yüzyıl Türk siyasal ve toplumsal hayatı, kutsal dinin siyasal amaçlar için kullanılmasından çok çekmiştir. Bu oluşumlar sırasında Amerika özellikle dinin siyasal yaşamda kullanılmasını destekleyici tutumlar almıştır. ABD soğuk savaş döneminde sürekli *İslamdan yararlanma* yönünde olmuş, 1980'den sonra "Türk-İslam sentezi"ni desteklemiş, "Yeşil Kuşak" projesini ısrarla uygulamış ve Sovyetler'in dağılmasından sonra oluşturulan senaryolarla, Rusya ve bağımsızlıklarını kazanan yeni cumhuriyetlerde *İslamın kullanılmasını* öngörmüştür. 11 Eylül 2001 ile bu politika çökmüş, ABD'nin kendi eli ve isteğiyle büyük paralar dökerek uyguladığı İslamın çeşitli ülkelerin iç ve dış ilişkilerinde kullanılması politikası çökmüştür(Coşkun, 2001:2).

İdeolojileşen din zarar görmektedir. Amaçsallaşan bir dinden mi yoksa araçsallaşan bir dinden mi söz ediliyor burada? Dine kutsal ve yüce bir yer tahsis edilirken güya onun uğruna dünyayı kana bulamak, insanları öldürmek, insanlara ve beraberinde birçok şeye zarar vermek günahların en büyüğü değil midir? O zaman nerede kaldı dinin kutsallığı ve de amaçsallığı. Bu bağlamda dinin bir araç, yapılanları meşrulaştırıcı bir kılıf olarak kullanıldığını söylemek yanlış olabilir mi?

Ülkemizde dini terör örgütlerinin etkili olduğu kesimin özellikleri ve dini terör örgütlerinin etkili olmasını sağlayan faktörler masaya yatırıldığında; çalışmadan elde edilen bulgular aşağıdaki şekilde sıralanabilir:

*Terör örgütünün yayılmasında ve belli kesimler üzerindeki etkili olmasında önemi hiç de küçümsenmeyecek olan dış dinamikleri gözardı etmemek gerekmektedir.Başta İran olmak üzere dış ülkelerin bu yöndeki faaliyetleri ile ülke içindeki destekçilerinin dini terörün yayılmasında etkisi olmaktadır.Bu konuya Çölaşan'ın yazısından bir alıntıyla örnek verilebilir.Almanya'da barınan Kara Ses Kaplancısı örgütünün serbestçe hareket ettiğini belirtmek üzere, "...Almanya Türkiye'yi sıkıştırmak için numara yapıyor.Ülkesinde üslenen, açıktan faaliyet gösteren bilumum dinci ve Kürtçü terör örgütlerine göz yumuyor." değerlendirmesini yapmıştır.Türkiye'de terör yaratan örgütleri barındırıp besleyen bazı Avrupa Birliği üyelerinin de aynı "rezilliği" yaptığını belirten Çölaşan bazı dış ülkelerin dini terör örgütlerine nasıl destek verdiklerini eleştirmiştir(Çölaşan, 2001: 5).Arap Basın Dünyasından Muhammed Hasaneyn Heykel de **Görüşler** adlı aylık dergisinin Ekim sayısında Pentagon ve CIA yetkililerinin gizli raporlarını ayrıntılarıyla yayınlamak üzere şu yorumda bulunmuştur:"*Yepyeni bir savaşla karşı karşıyayız.Kural Tanımayan nereden geleceği belli olmayan bir tehlikenin hedefi Amerika, sözde terörle mücadelesinde ağır kayıplar verecek, ağır bedeller ödeyecektir.Başta ABD olmak üzere, komünist tehlikeyi önlemek amacıyla örgütleyip, eğittikleri zavallı Arap gençlerini cihat için Afganistan'a gönderen bütün sistemler(devletler); işleri bittiğinde, bunları terörist suçlamasıyla cezaevlerine tıkayan sistemlerin ta kendileridir.ABD, kuralsız bu savaşta, ülkenin ve çok insanın hayatını söndürecekler.Bu haliyle, o çok küçümsediği Üçüncü Dünya Ülkelerindeki diktatörlerin derecesine inecektir.Kısaca New York'taki yangına misilleme yapmaya kararlı Amerika, dünyayı aleve boğacaktır*"(Bulut,2001: 7).

*Ülkemizde dini terörün etkili olmasını sağlayan bir diğer etken de bölgenin muhafazakar yapısıdır.Özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu'nun muhafazakar yapısı sadece günümüzde değil geçmişte de birçok tarikat, dini akım ve grupların dini şiddete dayalı çatışmalarının yaşanmasına uygun bir ortam oluşturmuştur.Radikal dini oluşumlar genelde bu bölgelerden çıkmıştır.

*Modernleşme sürecinde yaşanan göç olgusu da etkili bir faktördür.Bu süreç; bir yandan kökünden ve geleneklerinden kopma, kuralsızlık ve anomiyeye diğer taraftan bir tür köke sarılma duygusuyla geleneksel toplumda açıkça veya örtülü varolan kimliklerin dışavurumu ve sertleşmesi şeklinde iki tür tepkiye yol açmaktadır.Bu durum değerler çekişmesini, dolayısıyla ideolojik ve politik uzlaşmazlıkları artırır ve şiddeti besleyen bir toplumsal ve psikolojik ortam doğurur.Çatışma nedenlerinin yoğunlaşması ve bir çok faktörün üstüste gelmesi de çatışmayı daha da sertleştirir.Ekonomik ve kültürel açıdan geri durumdaki aşağı statülü sınıflar hem dini bakımdan fundamentalizme, hem siyasal açıdan faşizm ve komünizm gibi radikal ve çatışmacı akımlara eğilim göstermektedirler(Akyol; 2000: 189,191).

*Eğitim düzeyinin düşüklüğü de önemli olan diğer bir faktördür.Eğitim düzeyinin düşük olması sonucunda bu bölgelerde yaşayanlar kolayca kandırılarak, bu kişilere mollalar, şeyhler ve terör örgütü mensupları tarafından radikal islami düşünce aşılanmıştır.Bu oluşumlara katılımda düşük eğitim düzeyinin büyük payı vardır.

*Eğitimle bağlantılı olarak çocukların sosyalleşme süreci de dini terör örgütlerine katılımda etkili olabilmektedir.Çocuğun sosyalleşme sürecinin mümkün olduğunca baskıdan uzak, bilinçli bir ebeveyn , arkadaş, vb. ilişkileri içinde gerçekleşmesi

sağlanmalı, sağlıklı bir çevre oluşturulmalıdır. Bunu sağlamak her ne kadar zor ise de gerekli denetim mekanizmaları kurularak, çocuklar ve gençler şiddet kültüründen uzak tutulmaya çalışılmalıdır.

*Gelir adaletsizliği ve düşük gelir düzeyi de başat faktörlerden birisidir. Dini terör örgütünün yayılması ve yerleşmesinde sundukları maddi nimetlerin de büyük payı olmuştur.

*Hükümet politikalarının yetersiz kalması sonucu devletin vatandaşın "insanca yaşam standart"larında yaşayabilmesi için gerekli hizmetleri tam olarak yerine getirememesi siyasal sistemde bir takım ciddi boşluk ve gedikler oluşturmaktadır. Bu durum; vatandaşın devlete olan güvenini sarstığı ve bir tepkiye neden olabildiği gibi, muhtaç ve çaresiz kişilerin, eksikleri gidermeye aday alternatif bir gücün ortaya çıkışıyla o tarafa yönelmesi hiç de zor olmamaktadır.

*Medyanın terörün tutunmasındaki etkisi de gözardı edilmemelidir. Medya şiddet kültürünün yerleştirilmesinde ve terörist eylemlerin amaçlarına ulaşmasında aracı bir rol üstlendiği söylenebilir. Nitekim bu konuda Jerry Robin "Do It" adlı kitabında "bir renkli televizyon aleti olmadan ihtilalci olunmayacağını, onun bir silah kadar gerekli olduğunu" belirtmiştir. Teröristler kitle medyasına yeni okuyucu ve dinleyici kitlesi kazandıran ilginç bir malzeme sağlamaktadır. Buna karşılık kitle medyası da kamuoyunun teröristleri ciddiye alması için gerekli aleniyeti sağlamaktadır (Savaş, 2000: 57, 58).

Dini terör örgütlerin tutunmasını sağlayan belli başlı noktalar ortaya konmuştur. Dini terör örgütlerinin toplumda taraf bulması önlenerek toplumdan dışlanması nasıl sağlanabilir? Elbette bu cevabı kolay olmayan, çözümü ise çeşitli dinamikler ve süreçlerin değerlendirilmesini gerektiren bir sorun noktasıdır. Bu konuda alınması gereken önlemler temel anahatları ile şu noktalarda toplanabilir:

*Dış dinamiklerin ülke lehine dönmesini sağlamak, dışardan ülkeye yönelik tehdit niteliğindeki dini akımların faaliyet ve girişimlerine karşı dikkatli olmak, bu konuda gerekli zihinsel ve eylemsel önlemleri almak,

*Bölgelerarasındaki eşitsizlikleri gidermek, kırsal kesimden büyük kentlere olan göçü yavaşlatmak ya da tamamen ortadan kaldırmak, çarpık kentleşmeye engel olmak, bireylerin toplum içerisinde siyasal ve toplumsal açılardan yalıtılmasını önlemek, toplum merkezleri kurmak,

*Gençlerin sosyalleşme süreçlerinin sağlıklı bir çevre ve rasyonel ilkeler içerisinde; gerçekleşmesinin sağlanması,

*Eğitim düzeyinin yükseltilecek, bilinçli, kültürlü ve laik vatandaşlar yetiştirmek, laikliğin yanlış anlaşılmasını önlemek, dini bilgilerin hurafelerle doldurulmuş kaynaklardan değil sağlıklı kaynaklardan modern, gelişmeye ve yenilenmeye açık dinamik yorumunun öğretilmesi,

*Mevcut düzene muhalif kesimlerin katılım yoluyla toplumsal ve siyasal sisteme entegre olmasını sağlamak, böylece dini terörizmin mevcut sisteme bir alternatif olarak yerleşmesini sağlayıcı koşulları ortadan kaldırmak,

*Medyanın dini terör örgütlerine yönelik haberleri, toplumsal ve psikolojik koşulları gözönünde bulundurarak iletiminin sağlanması, bunun için gerekli denetim mekanizmalarının devreye sokularak, şiddet kültürünün yayılmasına engel olunması,

*Devlet politikalarının toplumda yer alan herkes için iyileştirilmesi, gelir dağılımındaki eşitsizliklerin ve adaletsizliklerin giderilmesi, sosyal politikaların güçlendirilmesi ve işlerlik kazandırılması, yargı kurumunun adil ve bağımsız

konumunun güçlendirilerek toplumda devlete ve adalete karşı oluşan güven erozyonunun onarılması,

*Dini terör örgütlerinin yerleşmesine ve yayılmasına zemin hazırlayan tarikatların faaliyetleri sıkı kontrol altına alınmalıdır. Tarikatlar taraftar toplamak ve dini ilkeleri hakim kılmak için çok örgütlü bir şekilde titiz bir iş bölümü ile amaçlarına ulaşmakta özellikle çocuk ve gençleri etki altına almaktadırlar. Giderek toplumdan yalıtılan bireyler rasyonellikten ve dünyevi faaliyetlerden uzaklaşmakta ve cemaat kültürünü benimsemektedir. Tarikatların toplumda ve hatta siyasi kadrolar içinde desteklenmesine engel olunarak, bu örgütlerin gerçek iç yüzünün deşifre edilmesi ve kontrol altına alınması sağlanmalıdır.

Bu şartlar gerçekleştirildikten sonra bireylerin bu tür örgütlere meyiletmesi ve onlara katılması zorlaşacaktır. Terörle mücadelede ilk yapılması gereken terörün içteki toplumsal, siyasi, kültürel ve ekonomik nedenlerini ortadan kaldırmaktır. Bu şartlar ortadan kalktıktan sonra araçsallaştırılmış din için vahşet yaratacak birer makine haline gelmeye aday olacak kurbanlar bulma sıkıntısı bu örgütlerin can damarını kesecek, hayat pınarını kurutacaktır.

KAYNAKÇA

- ACARÖZ, S. İlhan (2000), *"Türkiye'de Terör ve Hizbullah Terör Örgütü"*, I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu, Elazığ: Fırat Üniversitesi Yayınları
- AKSİN, Ahmet (2000), *"Dini Söyleme Dayalı Terör Örgütlerinin Propagandaları Üzerine Bazı Tespitler"*, I. Milletlerarası Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da Güvenlik ve Huzur Sempozyumu, Elazığ: Fırat Üniversitesi Yayınları
- AKTAN, Gündüz (26/01/2000), *"Sıfır Hoşgörü"*, Radikal Gazetesi, s.11
- AKYOL, Taha (2000), *Hariciler ve Hizbullah*, İstanbul: Doğan Kitapçılık Yayınları
- ALTUĞ, Yılmaz (1995), *Terörün Anatomisi*, İstanbul: Altın Kitapları Yayınevi
- BAŞAR, Cem (1996), *Terör Dosyası ve Suriye*, K.K.T.C: Uluslararası İlişkiler Araştırma Merkezi (INAF) Yayınları
- BERKAN, İsmet (26/01/2000), *"Dini Rekabet, Hizbullah ve PKK"*, Radikal Gazetesi, s.3
- BULUT, Faik (1994), *İslamcı Örgütler*, İstanbul: Tümzamanlar Yayıncılık
- BULUT, Faik (1995), *Ordu ve Din*, İstanbul: Tümzamanlar Yayıncılık
- BULUT Faik (15/11/2001), *"New York Sonrası Arap Dünyası 3"*, Cumhuriyet Gazetesi, s.7
- COŞKUN, Alev (30/10/2001), *"11 Eylül Sonrası ve Uluslararası Çıkarlarımız"*, Cumhuriyet Gazetesi, s.2
- ÇOLAŞAN, Emin (21/09/2001), *"Almanya Kıvırtırken"*, Hüriyet Gazetesi, s.5
- Elazığ Emniyet Müdürlüğü Web Sayfası (14/11/2001), <http://www.elazigemniyet.gov.tr>
- FORSNET Web Sayfası (08/11/2001), <http://www.terror.gen.tr>
- GÜÇLÜ, Faruk (2000), *"Siyasal İslam Sermayesinin Kayıt Dışılığı"*, *Türkiye Sorunları*, S.42-44
- HAUGHT, A. James (1999), *Kutsal Nefret*, İstanbul: Aykırı Yayınları
- HAZİR, Hayati (2001), *Siyasal Şiddet ve Terörizm*, Ankara: Nobel Yayınları
- İSEN, Galip B. (*Tarih belirtilmemiş), *"Siyaset, İslam ve Amerikan Usulü Terör"*, *Strateji*, Sayı:11, s.121
- KEPEL, Gilles (2001), *Cihat (Çev.Haldun Bayrı)*, İstanbul: Doğan Kitapçılık Yayınevi
- MANAZ, Abdullah (19998), *Siyasal İslamcılık*, İzmir: Ulusal Birlik İçin Düşünce Eylem Vakfı Yayınları
- SAVAŞ, Vural (2000), *Militan Demokrasi*, Ankara: Bilgi Yayınevi
- TEKİN, Ali (*Tarih belirtilmemiş), *"İran'ın Dış Politikasında Terörizmin Yeri"*, *Avrasya Dosyası*, s.3-65
- TURAN, Sara Gül (1996), *Türkiye'de Din Terörü*, İzmir: Arda's Yayınları
- T.C. Başbakanlık (1983), *Terör ve Terörle Mücadele Durum Değerlendirmesi*, Ankara: Başbakanlık Yayınevi